

SÉNAT DE BELGIQUE

SESSION DE 2010-2011

13 OCTOBRE 2010

Proposition de loi modifiant le Code civil et le Code judiciaire, visant à ouvrir la procédure de séparation urgente et provisoire aux couples de fait

(Déposée par M. Philippe Mahoux)

DÉVELOPPEMENTS

La présente proposition de loi reprend le texte d'une proposition qui a déjà été déposée au Sénat le 7 octobre 2008 (doc. Sénat, n° 4-952/1 - 2007/2008).

Contrairement aux couples mariés et, depuis la loi du 23 novembre 1998, aux cohabitants légaux, les couples de fait n'ont pas accès à la procédure de séparation urgente et provisoire instituée par l'article 223 du Code civil.

Pour rappel, lorsque l'entente entre époux est gravement perturbée, le juge de paix peut prendre, sur base de cet article, des mesures urgentes et provisoires relatives à la personne et aux biens des époux et des enfants.

L'objectif poursuivi par cette procédure vise à offrir aux époux une véritable pause leur permettant de réfléchir à la suite qu'ils souhaitent donner à leur vie de couple.

C'est ainsi que le juge de paix saisi n'a pas à se prononcer sur la question de la responsabilité de la situation ou sur l'urgence de cette situation; il constate simplement que l'un des époux manque gravement à ses devoirs, tels que définis dans le Code civil ou, plus simplement encore, qu'il y a mésentente au sein du couple, pour prononcer une séparation provisoire.

Il fixe alors des mesures qui sont limitées dans le temps, en sorte qu'elles ne peuvent conduire à l'organisation d'une véritable séparation de fait, inscrite dans la durée.

BELGISCHE SENAAAT

ZITTING 2010-2011

13 OKTOBER 2010

Wetsvoorstel tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek en het Gerechtelijk Wetboek teneinde de procedure voor een dringende en voorlopige scheiding open te stellen voor feitelijk samenwonenden

(Ingediend door de heer Philippe Mahoux)

TOELICHTING

Dit wetsvoorstel neemt de tekst over van een voorstel dat reeds op 7 oktober 2008 in de Senaat werd ingediend (stuk Senaat, nr. 4-952/1 - 2007/2008).

In tegenstelling tot gehuwde koppels en — sedert de wet van 23 november 1998 — wettelijk samenwonenden, hebben feitelijk samenwonenden geen toegang tot de procedure voor dringende en voorlopige scheiding die door artikel 223 van het Burgerlijk Wetboek wordt ingesteld.

Wanneer de verstandhouding tussen de echtgenoten ernstig verstoord is, kan de vrederechter, op basis van dit artikel, dringende en voorlopige maatregelen bevelen betreffende de persoon en de goederen van de echtgenoten en de kinderen.

Deze procedure strekt ertoe de echtgenoten een pauze te bieden waarin zij kunnen nadenken over hun toekomst als koppel.

De vrederechter bij wie de zaak aanhangig is, kan zich niet uitspreken over de verantwoordelijkheid voor de situatie of de dringendheid; hij stelt enkel vast dat een van de echtgenoten zijn plichten als bepaald in het Burgerlijk Wetboek, niet naleeft of nog eenvoudiger dat er binnen het koppel onenigheid is en spreekt een voorlopige scheiding uit.

Hij stelt dan maatregelen vast die in de tijd beperkt zijn, zodat men niet kan verzeilen in de situatie van een feitelijke scheiding.

Cette procédure, rapide et peu onéreuse, permet ainsi d'obtenir des mesures qui peuvent notamment porter sur :

1° les résidences séparées : la séparation provisoire prononcée par le juge de paix entraîne une séparation des résidences des conjoints; le juge tranchera en fonction de différents paramètres (intérêt des enfants, situation personnelle des parties) lorsque chacun des conjoints veut rester dans la résidence commune;

2° les mesures relatives aux enfants communs : le juge fixera les modalités de l'autorité parentale, de l'hébergement et du droit aux relations personnelles, de la contribution aux frais d'entretien et d'éducation des enfants et le sort des allocations familiales;

3° la pension entre époux : le juge peut condamner l'un des époux au paiement d'une pension alimentaire mais peut également prévoir les obligations auxquelles restera tenu un des conjoints (le paiement du crédit hypothécaire, par exemple).

Mais, comme il l'a été indiqué, cette procédure n'est pas ouverte aux couples de fait, lesquels ne peuvent dès lors avoir accès qu'au président du tribunal de première instance, qui est compétent, au terme de l'article 584 du Code judiciaire, pour statuer au provisoire dans les cas dont il reconnaît l'urgence, en toutes matières, sauf celles que la loi soustrait au pouvoir judiciaire.

Cet accès au juge, — qui pourrait sembler suffisant — crée en réalité une véritable inégalité de traitement entre couples mariés, cohabitants légaux et couples de fait.

D'abord parce que la procédure en référé est nettement plus coûteuse dans la mesure où elle doit être introduite par citation, — ce qui suppose l'intervention d'un huissier de justice.

Ensuite parce que le magistrat saisi reste libre d'apprécier le caractère urgent de la demande, en sorte que les couples de fait qui entament ce type de procédure pour régler une situation de crise peuvent voir leur demande déclarée irrecevable au principe qu'elle n'est pas suffisamment urgente.

Pour l'auteur, cette inégalité de traitement paraît déplacée dans la mesure où les couples de fait constituent une véritable réalité sociale, qui mérite d'être prise en compte.

Ce faisant, l'auteur n'entend cependant pas considérer comme « couple de fait » tout couple cohabitant factuellement. Il faut qu'il existe, entre les cohabitants, une véritable communauté de vie et de projet qui justifie que le juge de paix ait à se prononcer au provisoire sur des questions délicates telles que la résidence commune ou les mesures relatives aux enfants du couple.

Deze snelle en niet zo dure procedure maakt het mogelijk maatregelen te verkrijgen inzake :

1° afzonderlijk verblijf: de tijdelijke scheiding uitgesproken door een vrederechter, leidt tot afzonderlijke verblijfplaatsen voor de echtgenoten; als beiden in de gemeenschappelijke verblijfplaats willen blijven, beslist de vrederechter op basis van verschillende parameters (belang van de kinderen, persoonlijke situatie van de partijen);

2° maatregelen inzake de gezamenlijke kinderen: de rechter legt bepalingen vast inzake ouderlijk gezag, huisvesting en persoonlijke omgang, inzake bijdrage in de onderhouds- en opvoedingskosten en inzake de kinderbijslag;

3° alimentatie tussen echtgenoten: de rechter kan een van de echtgenoten veroordelen tot een onderhoudsuitkering, maar kan ook bepalen welke verplichtingen een van de echtgenoten blijft hebben (bijvoorbeeld de betaling van een hypothecair krediet).

Deze procedure is echter niet toegankelijk voor feitelijk samenwonenden, die dus enkel bij de voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg terecht kunnen. Volgens artikel 584 van het Gerechtelijk Wetboek is hij bevoegd om voorlopige maatregelen te treffen in gevallen die hij spoedeisend acht, behalve in de zaken die de wet aan de rechterlijke macht onttrekt.

Deze toegang tot de rechter lijkt misschien voldoende maar zorgt voor een echt ongelijke behandeling van gehuwden, wettelijk samenwonenden en feitelijk samenwonenden.

Om te beginnen is de procedure in kortgeding een stuk duurder aangezien zij bij dagvaarding moet worden ingeleid, zodat een gerechtsdeurwaarder nodig is.

Daarnaast kan de geadierde magistraat vrij bepalen of de vordering dringend is, zodat de vordering van koppels die op deze manier een crisissituatie wensen op te lossen, onontvankelijk kan worden verklaard.

Volgens de indiener is deze ongelijke behandeling ongepast aangezien feitelijk samenwonenden een echte sociale werkelijkheid zijn, waar rekening mee moet worden gehouden.

Toch wenst de indiener niet ieder samenwonend koppel als « feitelijk koppel » te beschouwen. De samenwonenden moeten een echt gemeenschappelijk leven leiden en een gemeenschappelijk project hebben, zodat de vrederechter met recht voorlopige maatregelen kan opleggen inzake moeilijke aspecten zoals de gemeenschappelijke verblijfplaats of met betrekking tot de kinderen van het koppel.

C'est la raison pour laquelle l'auteur a entendu fixer comme condition d'accès au bénéfice de la procédure dite «223», l'obligation de partager une résidence commune depuis au moins trois ans, la réalité de cette condition devant être établie par un certificat de résidence.

Sur le plan légistique, l'auteur a estimé préférable de respecter la logique déjà suivie pour la cohabitation légale et donc d'insérer, au livre III du Code civil, un titre *Vter*, intitulé «De la cohabitation de fait».

Le titre offre d'abord une définition de la cohabitation de fait limitée à la stricte application du titre inséré; il propose d'ouvrir aux cohabitants de fait le bénéfice des articles 215, 220, § 1er, et 224, § 1er, soit la protection du logement familial. Ensuite, le texte fixe, à l'instar de la cohabitation légale, la compétence du juge de paix en cas d'entente sérieusement perturbée des cohabitants de fait.

Enfin, la proposition envisage la modification des articles conséquents à son contenu, tant dans le Code civil que dans le Code judiciaire.

Philippe MAHOUX.

*
* *

PROPOSITION DE LOI

Article 1er

La présente loi règle une matière visée à l'article 78 de la Constitution, à l'exception des articles 6 et 7 qui règlent une matière visée à l'article 77 de la Constitution.

Art. 2

Dans le livre III du Code civil, est inséré un titre *Vter*, intitulé «De la cohabitation de fait», comprenant les articles 1480 à 1482.

Art. 3

L'article 1480 du même Code, abrogé par la loi du 14 juillet 1976, est rétabli dans la rédaction suivante :

Daarom heeft de indiener als voorwaarde voor de toegang tot procedure «223» bepaald dat gedurende minstens drie jaar een gemeenschappelijke verblijfplaats moet worden gedeeld, wat met een verblijfs-certificaat moet worden bewezen.

Op wetgevend vlak geeft de indiener er de voorkeur aan te volgen wat reeds voor de wettelijke samenwoning is bepaald en hij voegt dan ook in Boek III van het Burgerlijk Wetboek een titel *Vter* in «Feitelijke samenwoning».

De titel bevat eerst een definitie van feitelijke samenwoning die beperkt is tot de strikte toepassing van de ingevoegde titel; er wordt voorgesteld de samenwonenden gebruik te laten maken van de artikelen 215, 220, § 1 en 224, § 1, dus de bescherming van de gezinswoning. Vervolgens stelt de tekst, net als bij de wettelijke samenwoning, de bevoegdheid van de vrederechter vast wanneer de verstandhouding tussen de feitelijk samenwonenden ernstig verstoord is.

Ten slotte bevat het voorstel wijzigingen van het Burgerlijk en het Gerechtelijk Wetboek die volgen uit de inhoud van het voorstel.

*
* *

WETSVOORSTEL

Artikel 1

Deze wet regelt een aangelegenheid als bedoeld in artikel 78 van de Grondwet, met uitzondering van de artikelen 6 en 7 die een aangelegenheid regelen als bedoeld in artikel 77 van de Grondwet.

Art. 2

In boek III van het Burgerlijk Wetboek wordt een titel *Vter* ingevoegd, met het opschrift «Feitelijke samenwoning», dat de artikelen 1480 tot 1482 bevat.

Art. 3

Artikel 1480 van hetzelfde Wetboek, opgeheven bij de wet van 14 juli 1976, wordt hersteld in de volgende lezing :

« Art. 1480. — Pour l'application du présent titre, on entend par « cohabitation de fait » la situation de deux personnes qui ne sont ni mariées, ni cohabitants légaux mais qui résident ensemble à la même adresse depuis au moins trois années.

Elle cesse dès que l'un des cohabitants dispose officiellement d'une résidence qui lui est propre. »

Art. 4

L'article 1481 du même Code, abrogé par la même loi, est rétabli dans la rédaction suivante :

« Art. 1481. — Les dispositions du présent article qui règlent les droits, obligations et pouvoirs des cohabitants de fait sont applicables par le seul fait de la cohabitation de fait.

Les articles 215, 220, § 1er et 224, § 1er, 1, s'appliquent par analogie à la cohabitation de fait. »

Art. 5

L'article 1482 du même Code, abrogé par la même loi, est rétabli dans la rédaction suivante :

« Art. 1482. — Si l'entente entre les cohabitants de fait est sérieusement perturbée, le juge de paix ordonne, à la demande d'une des parties, les mesures urgentes et provisoires relatives à l'occupation de la résidence commune, à la personne et aux biens des cohabitants et des enfants, et aux obligations légales et contractuelles des deux cohabitants.

Le juge de paix fixe la durée de validité des mesures qu'il ordonne. En toute hypothèse, ces mesures cessent de produire leurs effets au jour de la cessation de la cohabitation de fait, telle que prévue à l'article 1480, alinéa 2.

Après la cessation de la cohabitation de fait, et pour autant que la demande ait été introduite dans les trois mois de cette cessation, le juge de paix ordonne les mesures urgentes et provisoires justifiées par cette cessation. Il fixe la durée de la validité des mesures qu'il ordonne. Cette durée ne peut excéder un an.

Le juge de paix ordonne ces mesures conformément aux dispositions des articles 1253ter à 1253^{octies} du Code judiciaire.

Si un cohabitant de fait a commis à l'encontre de l'autre un fait visé aux articles 375, 398 à 400, 402,

« Art 1480. — Onder « feitelijke samenwoning » wordt voor de toepassing van deze titel verstaan de toestand van twee personen die noch gehuwd zijn, noch wettelijk samenwonen, maar die sedert ten minste drie jaar op hetzelfde adres verblijven.

De feitelijke samenwoning houdt op te bestaan zodra een van de samenwonenden officieel over een eigen verblijfplaats beschikt. »

Art. 4

Artikel 1481 van hetzelfde Wetboek, opgeheven bij dezelfde wet, wordt hersteld in de volgende lezing :

« Art. 1481. — De bepalingen van dit artikel die de rechten, verplichtingen en bevoegdheden van de feitelijk samenwonenden regelen, zijn van toepassing door het enkele feit van de feitelijke samenwoning.

De artikelen 215, 220, § 1 en 224, § 1, 1, zijn van overeenkomstige toepassing op de feitelijke samenwoning. »

Art. 5

Artikel 1482 van hetzelfde Wetboek, opgeheven bij dezelfde wet, wordt hersteld in de volgende lezing :

« Art. 1482. — Indien de verstandhouding tussen de feitelijk samenwonenden ernstig verstoord is, beveelt de vrederechter, op verzoek van een van de partijen, de dringende en voorlopige maatregelen betreffende het betrekken van de gemeenschappelijke verblijfplaats, betreffende de persoon en de goederen van de samenwonenden en van de kinderen, alsmede betreffende de wettelijke en contractuele verplichtingen van beide samenwonenden.

De vrederechter bepaalt de geldigheidsduur van de maatregelen die hij beveelt. Hoe dan ook vervallen die maatregelen op de dag dat de feitelijke samenwoning als bedoeld in artikel 1480, tweede lid, wordt beëindigd.

Na de beëindiging van de feitelijke samenwoning en voor zover de vordering binnen drie maanden na die beëindiging is ingesteld, beveelt de vrederechter de dringende en voorlopige maatregelen die ingevolge die beëindiging gerechtvaardigd zijn. De vrederechter bepaalt de geldigheidsduur van de maatregelen die hij beveelt. Die geldigheidsduur mag niet langer dan één jaar zijn.

De vrederechter beveelt die maatregelen overeenkomstig de bepalingen van de artikelen 1253ter tot 1253^{octies} van het Gerechtelijk Wetboek.

Als een feitelijk samenwonende zich tegenover de andere schuldig gemaakt heeft aan een feit als bedoeld

403 ou 405 du Code pénal ou a tenté de commettre un fait visé aux articles 375, 393, 394 ou 397 du même Code, ou s'il existe des indices sérieux de tels comportements, ce dernier se verra attribuer, sauf circonstances exceptionnelles, la jouissance de la résidence commune s'il en fait la demande.»

Art. 6

À l'article 594, 19°, du Code judiciaire, remplacé par la loi 14 juillet 1976 et modifié par la loi du 23 novembre 1998, le chiffre «1482» est inséré entre le chiffre «1479» et les mots «et 1421 du Code civil».

Art. 7

À l'article 628, 18°, du même Code, inséré par la loi du 23 novembre 1998, les mots «et de fait au sens de l'article 1480» sont insérés entre les mots «cohabitants légaux» et les mots «lorsqu'il s'agit d'une demande visée à l'article 1479» et les mots «ou 1482» sont insérés entre les mots «l'article 1479» et les mots «du Code civil.».

20 juillet 2010.

Philippe MAHOUX.

in de artikelen 375, 398 tot 400, 402, 403 of 405 van het Strafwetboek, of heeft gepoogd een feit te plegen als bedoeld in de artikelen 375, 393, 394 of 397 van hetzelfde Wetboek, of indien er ernstige aanwijzingen voor dergelijke gedragingen bestaan, zal de feitelijk samenwonende die het slachtoffer is, behalve bij uitzonderlijke omstandigheden, het genot van de gemeenschappelijke verblijfplaats toegewezen krijgen indien hij daarom verzoekt.»

Art. 6

In artikel 594, 19°, van het Gerechtelijk Wetboek, vervangen bij de wet van 14 juli 1976 en gewijzigd bij de wet van 23 november 1998, wordt tussen het cijfer «1479,» en de woorden «en 1421» het cijfer «1482,» ingevoegd.

Art. 7

In artikel 628, 18°, van hetzelfde Wetboek, ingevoegd bij de wet van 23 november 1998, worden de woorden «of van de feitelijk samenwonenden in de zin van artikel 1480» ingevoegd tussen de woorden «wettelijk samenwonenden» en de woorden «, wanneer het gaat om» en worden de woorden «of 1482» ingevoegd tussen de woorden «artikel 1479» en de woorden «van het Burgerlijk Wetboek.».

20 juli 2010.